

A' PÓK, MINT IDŐJÓSLÓ.

A' természet bámulandólag osztályozá el a' tehetségeket és tulajdonságokat; mit egyik állattal megtagadott, azt másiknak juttatá, mellynek arra sokszor nagyobb szüksége van. Ha az ember beszélni nem tudna, talán leghitványabb állat volna, 's a' beszélő tehetség mennyire emeli őt fel minden egyéb állatok fölött; ellenben mennyire haladja meg az embert némely állat látásban, szaglásban, érzetben 'stb. Ez utolsóban p. o. a' pók, mellynek csodálatra méltó előérzéséről éppen szólni szándékom.

Nem csak a' mezei gazdára, hanem a' kereskedőre 's más foglalatosságú emberre nézve is igen hasznos volna az időváltoztató előre tudhatni; de főkép a' mezeigazdára. E' végre különféle segédeszközöket és műszereket gondoltak ki az emberek; de kevés sikerrel. Illyen a' kalendáriom, a' többi közt az időmérő 'stb. A' köznépek nagy része sokat hisz a' kalendáriomban találtató időváltoztató jegyzeteknek, de nekem, valahányszor kalendáriomot látok, mindig eszembe jut mit a' szegedi kalendáriomnak valamelyik évi folyamában olvastam „Fiam — mond a' szegedi haldokló kalendárista — csak arra vigyázz, hogy nyárra fagyot és havat, télre pedig menydörgést és záporosót ne irj.“

A' hét vagy hónapszámra kin lakó pásztorok 's más huzamosan kin tartozkodó munkások, a' levegőről vagy nap 's hold jelenségeiről némely észrevételeket vonta maguknak az időváltoztásra, de mind azok igen bizonytalanok. Ujabb időkbén tett tapasztalások után sokkal biztosabbnak látszik, ha a' pókok munkálkodására ügyelünk. Tulajdon csekély tapasztalásomat végről hagyván, elmondom előbb Quatremer-Disjonval ebbeli tapasztalását és felfödözését, 's mások észrevételeit.

Ő Hollandiában az 1787iki zendüléskor mint tábornok-segéd szolgált a' hazafiak seregében. A' burkusok rajtuk ütöttek, 's Quatremer-Disjonvalt foglyukká tevén 25 évi börtönre kárhoztaták. Az utrechti tömlőczben már 7 esztendőt és 5 hónapot töltött csupán pók és férgék társaságában. Itt elég ideje volt a' pókok munkálkodását figyelemmel kísérni; mellynek következtésében azt fődözte föl, hogy e' kis állatkák az idő változtását megérik. Valahányszor kis kerekded hálót szöttek a' pókok 's azonnal eltűntek, mindannyiszor rossz idő következett: ellenben ha ismét előbujtak 's hosszú szalokat eresztve nagy munkához fogtak, mindig jó idő lön. Huzamos figyelme által annyira vitte, hogy két héttel előbb képes vala megmondani millyenre változik az idő. — Ha még tovább is kénytelen lett volna fogságában senyvedni, nagyobb pontosságú lett volna felfödözése, de szerencséjére a' francia hadsereg 1794ben Hollandiába nyomult, melly neki szabadságát eszközlötte ki. Midőn t. i. a' francziák a' befagyott folyók és csatornák hátán mind inkább beljebb hatottak az országba, egyszerre véletlenül meglágyult az idő, 's ők ezen megjedve a' hollandusokkal már alkudozni 's visszavonulni készültek. Azonban Quatremer-Disjonvalnak valamikép sikerült börtönébül egy levelet a' francziák vezérének kezébe juttatni, mellyben jelenté, hogy a' pókok munkálkodásán épített észrevételei szerint néhány nap mulva erős fagnak kell be állani. Ez valósult. A' francia sereg előre

nyomult, Utrecht-et bevette 's az időjóslo Quatremer-Disjonvalt felfödözésének jutalmául fogságából kiszabadítá.

Egy francia munkában a' pókokrul következő tartalmu cikkely olvasható: Midőn rosra akar az idő fordulni, azaz mielőtt nagy 's tartós szeles eső leszen, a' pók csak igen rövid szálatat ereszt 's azokat két egymáshoz közel levő ponton köti meg 's azzal abban hagyja míg az idő jobbra fordul, vagy pedig csak keveset dolgozik rajta: ellenben ha hosszú szálatat ereszt, bizonyos lehet benne az ember, hogy hosszas jó idő következik. Ha a' pók munkátlanul vesztegel, esőt várhatni, de ha az alatt dolgozni kezd míg az eső esik, biztosan következtethetni, hogy az eső nem sokára megszűnik.

Mások, kik a' pókok munkálkodására figyeltek, azt állítják, hogy minden huszonnégy órában változtatnak hálójukon, és hogy ha ezen változtatás esti hat vagy hét óra táján történik, szép és derült éjszakára számíthatni.

Græczben egy munkácska jelent meg Schmidt Józseftől e' czim alatt „A' pókok mint időjóslok“ melyet a' „Belehangs- und Unterhaltungsblatt für den Landman“ czimű folyóirat minden mezei gazdának ajánl. Ugyan e' folyóirat közöl annak utmutatása szerint a' pókokrul egy cikkelyt, mellyből következőket vonhatni ki: A' pókok szerfölötti ingerlékenységüknél fogva érzik meg az idő változását, még pedig jó eleve, 's munkájuk által azt kijelentik. A' pókok alakukra nézve igen sokféleek ugyan, de munkálkodásukra 's lakásukra nézve csak két fő nemet különböztethetni meg, 's ezek: a' házbeliek és künlakók; mind a' két rendbélieknek kisebb 's nagyobb fajai vannak. Nyáron szaporítanak, mint rendszerint majd minden bogár neme. Egy nősténypók 200-at, sőt néha 1000-et is tojik, mellyeket gombolag alakban együtt tart 's körülhálóz; némelley magokkal hordják tojásaikat míg kikelnek, mások valamely fára akasztják. Miként, milly irányzatban szövik hálójukat kiki tudja, t. i. néha harántékosan, máskor függőlegesen, mint a' tárgyak vannak, mellyekhez hálójuk végszálaikat kötik. Némelley pók-nemek a' réteken vagy általában kin a' szabad térségeken tartózkodnak, 's ezeknek szelek által összetépett hálóból keletkezik a' pók-selyem mit késő ősszel a' sikságon láthatni 's a' köznép ökörnyalnak nevez 's hosszú és jó ősz előjelének tart.

A' pók vagy hálójának közepén vesztegelve míg abba valami beleakad, vagy pedig azon kívül vonja magát félre ragadomány után leskelődik. Ha látja hogy a' hálóban valami bogár, p. o. légy, vagy más illy fajú állatocska fenakadt 's szabadulni akarván vergődik: hálójának vékony szálain csudaügyességgel hirtelen oda fut, 's a' ragadományt még jobban bebonyolítja, 's előbb nedvét szija ki, aztán pedig, szárnyát és lábait kivevén, egészen megemészti, ha időközben újabb táplálékot nem kap.

(Vége következik.)

GYÜMÖLCS-NEMESÍTÉS.

Ki honunk iparvilágának állapotjára csak futólagos pillantatot vetett is, tudni fogja, hogy gazdálkodásunk mezején annyi javítani 's tenni való van, mennyit majdnem egy ujdon hazában megtelepült népek tennie kell. Ezen állítás kissé tulságosnak látszhatik, mert nemzetünk már csaknem kilencz század óta van birtokában ezen országnak, 's szinte megfoghatlan, mikép történhetett volna az, hogy a' gazdálkodásban mindeddig ujjoncz maradjon. És még is ugy van. Tekintsük bár gazdálkodásunk legegyszerűbb, legmindennapibb ágát, a' szántásvetést; nem fogunk e' itt egy ujonan megtelepült nemzet kezdő munkálatira bukkanni? Sőt igen; mert ha mellőzzük is azon javítások hiányának megemlítését, mellyeket értelem-kifejlettség szokott szülni: a' legszükségesebb munkák

teljesítése körül is tudatlansággal fogunk találkozni. Röviden, a' földmivelő nép nevelése szintolly hiányos, mint egyéb osztályoké; mert éppen arra nem taníttatik, mit az életben tudnia kellene, azzal pedig keserűen izzasztatik, minek soha nem veendi hasznát. Ugyan hányadik tudja szántóvetőink közül csak ekéjét is becsületesen megékelni, vagy a' föld minőségének kívánata szerint, nagyobb fogatúra, 's mélyebb vagy főnebb járatúra igazítani? hányadik kivél vagy szellér tud becsületesen kaszálni, bujtani, metszeni? hányadik gazda tud hibátlanul vetni, oltani, szemzeni 'stb.? Pedig mind ez az ő foglalatosságaik közé tartozik; nekik ezt tudniok kellene, mert élelmüket ebből 's ez által nyerik; mert ezek nélkül a' legáldottabb földön is örökösen szegények, inséggel és nyomorúsággal küzködők maradnak; mert ezek nélkül a' természet minden ajándéka hálátlan kezekbe jut, mellyek azzal sem bánni, sem önmagok javára 's gyönyörködtetésére élni nem tudnak.

E' szomorú állításnak igaz voltát különösen gyümölcsöseinkre nézve tapasztaljuk. Az egész országban alig van 5—6 vidék, hol általányosb ipar volna észrevehető a' gyümölcs-nemesítésben. 'S miért? Mivel talán nem vagyunk gyümölcskedvelők, 's ázsiai eredetünknel fogva jobban szeretjük étkül a' hus-nemüt, mint a' növényország termékeit? vagy — mivel elődeink már annyira gondoskodtak rólunk e' tekintetben, hogy nekünk az érdelet fiainak fölösleges is önmagunkról gondoskodni? Sem egyik, sem a' másik nem áll. Hisz annyi gyümölcsrablás történik annak idejében majd minden vidéken, hogy az iparkodóbbaknak is csaknem el megy kedvük a' gyümölcs-nemesítéstül; a' hivatlan vendégek meglátogatják éjszakának idején a' gyümölcsösöket, 's reggelre csak a' csutkák maradnak; ez pedig onné van, mert kevés a' szebb, a' nemesítettebb gyümölcs. Olly mélyen súlyedt gonosztevő kevés lehet, ki még akkor is másét orozza el, midőn magának szintolly jószágú 's mennyiségű gyümölcse van. Hogy tehát ez erkölcsi bajon is segítségünk, melly számtalan más bűnnek 's szívbeli megronlásnak szolgálhat eredetül: szükség a' népet nem csak pelda, hanem erkölcsi, gazdasági, 's jelen cikkelyünk tárgyzatában különösen gyümölcsnemesítési oktatás által is közelebb vezetni rendeltetéséhez. Kiváltkép e' két utolsó az, melly a' népre hat; mert oltathat p. o. a' földesur mégannyi fát, 's így természet mégannyi nemesített gyümölcsöt: jobbagya azért nem fogja utánozni, különösen ha róla ismerete sincs; sőt a' helyett, hogy hasonló szép gyümölcsöt igyekeznek termesztetni: inkább ellopja földesuráét. — Népnevelés kell tehát, és mindörökre csak népnevelés; erkölcsi és gazdasági tekintetben is!

Lesznek talán, kik elmékedésemet eddig olvasván, itt szánakozó mosolyra vonítják ajkaikat, vagy azért, mivel ezt, különösen az utóbbit, eszközölhetlennek tartják, vagy — mivel azt gondolják, hogy annak eszközlése tekintetébül olly tervet állítok föl, melly csak levegőbe van építve, 's mellynek valósíthatása végett én 's hozzáam hasonló tervezők fogunk legkevesebet tenni, 's mellyre nézve előbb több is az ő erszényökre kerül a' sor. — Mondhatom, az illyenek ezuttal nagyon csalatkoztak. Javaslatom olly könnyen létesíthető 's olly általános erőre van számítva, hogy minden pénz nélkül, pusztá akarat által valósul; 's épen mivel minden honfitársunk részesül benne: senki egyesnek súlyosan nem esik.

Napi renden levén a' tagosztály, hol ez a' bokrosan föltünni szokott akadály 's még több előítelel daczára végrehajtatik: hagyassék fön ez alkalommal a' közösbül 2—4 holdnyi kertté fordítandó telek, mellyben a' növendék gyermekek, több — kicsinyben üzendő — gazdasági ág között, a' gyümölcsfanemesítést ne csak tanulják, hanem gyakorolják is, még pedig úgy, hogy az általuk ültetett, ápolat 's beoltott gyümölcsfák, annak

idején nekik vagy szülőknek ajándékoztassanak. Így lassankint, minden jobbágy minden birtokos kertjében, udvarán sőt háza előtt is gyümölcsfák fognak diszteni, 's egyetlen egy embernyom ideje alatt egész magyar hazánk bővelkedend nemesített gyümölcsfajokkal; holott most, az alma- és körtefajokat kivéve, csaknem minden más gyümölcsfa aljas terméket nyújt.

Nem szükség egyébíránt javaslatom valóítását kizárólag a' tagosztály létesüléséhez kötni. Minden helységnek van közös telke, (zsigabgyep, legelő, cserje vagy erdő, 'stb.) mellyből a' főn érintett mekkoraságu, vagy akár kisebb telket kiháshatni; csak akarjuk! Még csak az van tehát megfejtendő e' tárgyban: valljon ki oktassa a' gyermekeket az illy kertbeli munkákra. Erre röviden azt felelhetném: az iskolamesterek vagyis tanítók, vagy ha ezek nem értenének hozzá: cselekedhetné ezt az uraságkertész, vagy ha ez sem volna, — vasárnaponkint — a' talán illy esmeretekkel bíró helybeli birtokos vagy jobbágy-gazda; 's hogy ezt minél jobb kedvvel cselekedné, lehetne talán számára jutalom gyanánt bizonyos kert-részt, fa-tizedet vagy más illyest rendelni. Legjobb volna mindenestre, ha a' tanító cselekedné ezt; mi ismét csak a' község akarjától függ; mert fölteszem az illy férfiúról, hogy értelmes ember; annyi fogékonyasága legalább van, mi szerint magát az illy kerti gazdálkodásra, egy pár jó könyv utmutatása szerint, rövididőn elkészíthetné, 's növénydeiknek abban oktatást adhatna.

Milly üdvös következesei lennének illy intézkedésnek, mennyire nagyobbodnék a' szorgalom, szilárdulna az erkölcs, gyarapodnék a' jóllét 'stb. nem szükség fejtegetnem; ugys önkényt átlátja azt minden, ki átlátni akarja; én legalább megvagyok győződve közhasznóságáru, 's ennek érzetében fölszólítom mindazokat, kiknek hivatása — a' közőra célzó indítványokat megismertetni 's foganatosítani: teljesítsék ezt olly készséggel, minőt a' tárgy nyomossága valóban érdemel.

KUNOSS.

E L E G Y.

Cacao-fa. A' cacao-fának Nyugatindia és Dél-amerika hazája. Babja vagy magva ugorka alakú, 's a' nagyobb ágakon csüngő gyümölcsben létez, minden illyen gyümölcs 20—30 szem babot foglal magában, egy jókora mandola szemhez hasonló nagyságu. A' hüvely' külseje sötétbarna, vékony, kemény és törékeny, belseje barnás, és egyetlenlen osztályokból áll, mellyek egymáshoz kapcsolvák ugyan, de könnyen elválók, 's hennők a' magvak szorosan egymásmellé sorozvák; szaga kellemes, de csekély; ize nem kellemetlen ugyan, hanem egészen sajtyszerű, kesernyés. Igen jó olaj nyomatik belőle, leginkább pedig chicolade készítésre fordítatik.

Figyelmeztetés. Lapjaink új előfizetőinek szolgálhatunk még az első évnegyedbeli számokkal, 's ezekhez járult hangmú és rajz mellékletekkel, helyben 2 frt. 30 krjával, vidékre postán 3 frjával ezüstben. — Bizodalmasan felszólítjuk egyszersmind azokat, kik júliustól december végeig félévre előfizetni ohajtának, hogy ezt minelőbb cselekedni sziveskedjenek, mert az épen munka alatt lévő havasi úrgék 's „Javorina“ karpátvidéki rajzból, 's az ananasznak és mirtuszának réze metszett példányaiból csak annyit nyomatunk 's színezetünk, a' mennyire addig előfizetőink száma terjedend. —

Megrendelhető lapjaink minden kir. postahivatalnál félévre 6, 's helyben 5 ezüst forintjával, a' Leopold-utcazi Rottenbiller-ház 2ik emeletében a' szerkesztőségnél.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztőhivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.